OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Kirje

15.10.2024

VN/3578/2024
VN/3578/2024-OKM-52

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto HE 109/2024: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston kokous 16.10.2024
Teema: Korkeakouluopetus ja tutkimus (luku 29.40):

- T&K-toiminnan näkymät. Vuoden 2025 T&K-rahoituksen ja uuden lisärahoituksen kohdennus.
- Korkeakoulutuksen näkymät, ml. korkeakoulujen aloituspaikkojen riittävyys ja kohdennus

T&K-toiminnan näkymät. Vuoden 2025 T&K-rahoituksen ja uuden lisärahoituksen kohdennus.

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ehdotetaan runsaat 3,9 miljardia euroa, mikä on 220,7 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa.

Valtion T&K-rahoitusta koskeva laki (1092/2022) tuli voimaan vuoden 2023 alusta. Kansallisen tavoitteen ja T&K-rahoituslain mukaisesti valtion T&K-rahoitus nousee 1,2 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä sillä edellytyksellä, että yksityisen sektorin panostukset kasvavat 2,8 prosenttiin. Ensimmäiset T&K-rahoitusta koskevan lain mukaiset kohdennukset tehtiin vuoden 2024 talousarvion yhteydessä.

T&K-rahoituslisäysten käsittelyssä Suomen Akatemian kohdalla kyse on valtuudesta ja muiden lisäysten kohdalla määrärahoista. Vuoden 2025 talousarvioehdotukseen sisältyy T&K-rahoituslisäyksiä korkeakoulutukseen ja tutkimukseen vuoden 2024 talousarvion yhteydessä päätettyjen lisäksi Suomen Akatemialle 55 milj. euroa lisävaltuutta, josta 47 milj. euroa on pysyvää lisäystä. Osa lisäyksistä päätettiin jo kevään 2024 julkisen talouden suunnitelman yhteydessä. Samalla päätettiin Suomen Akatemian valtuuden asteittaisesta kasvusta myös seuraaville vuosille. Suomen Akatemian tutkimusvaltuudesta seuraava määrärahojen kasvu näkyy vasta viiveellä.

Vuoden 2025 talousarvioon sisältyy myös 50 milj. euron määräraha EuroHPC LUMI:n korvaamiseen uudella supertietokoneella (2025–2028, yhteensä 250 milj. euroa) ja OKM:n hallinnonalan EU:n rahoittamien TK-hankkeiden kansallinen vastinrahoitus yhteensä 24,9 milj. euroa.

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

A. ***Suomen Akatemian valtuuden muutokset T&K-rahoitusta koskevan lain perusteella***. Tutkimusrahoituksen merkittävä kasvu monipuolistaa Suomen Akatemian rahoitusmuotoja ja rahoituksen saajakenttää. Korotetut tutkimusmäärävaltuudet ja niiden mukaiset määrärahat eivät ole kuitenkaan käytettävissä Suomen Akatemian toimintamenoihin. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä Suomen Akatemian toimintamenoihin aiemmin saama kertaluonteinen lisämääräraha poistuu.

M€, valtuus	2024	2025	2026	2027	2028
Tutkimusinfrat (TA 2024)	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Lippulaivat (TA 2024)	40,0	30,0	30,0	30,0	30,0
Tutkitun tiedon vaikuttavuus (TA 2024)	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Tutkimusrahoitus (JTS 2025-2028)	-	15,0	15,0	45,0	45,0
Tutkimusrahoitus (TAE 2025)		7,0	7,0	7,0	7,0
Temaattiset infrat (JTS 2025-2028)	-	15,0	15,0	15,0	15,0
Yhteiskäyttöiset infrat (JTS 2025-2028)	-	-	20,0	50,0	50,0
Kliinisen tutkimuksen rahoitus (TAE 2025)	-	10,0	10,0	10,0	10,0
Hyvinvointialueiden T&K:n vahvistaminen (TAE 2025)	-	8,0	-	-	-
Yhteensä	**55,0**	**100,0**	**112,0**	**172,0**	**172,0**

A. EU:n rahoittamien TK-hankkeiden kansallinen vastinrahoitus on kehyksissä budjetoituna TEMin hallinnonalalle. Kaikkien hallinnonalojen yhteinen euromäärä kasvaa asteittain vuoden 2024 yhteensä 35 milj. eurosta 60 milj. euroon vuodesta 2027 lähtien. Toistaiseksi siirrot TEMistä toisille hallinnonaloille tehdään vuosittain talousarviovalmistelun yhteydessä. OKM:n hallinnonalla näkyy näin ollen vain vuoden 2024 määräraha ja vuodelle 2025 esitetty rahoitus. Vuonna 2025 näitä määrärahoja on esitetty yhteensä 50 milj. euroa, josta 24,9 milj. euroa OKM:n hallinnonalalle. Kohdentamisessa on käytössä menetelmä, jossa aiemmin kotiutettujen EU-tutkimusrahojen perusteella jyvitetään kotiuttajille rahoitusta seuraaviin hankkeisiin. OKM:n hallinnonalalla lisäystä kuluvaan vuoteen 3,8 milj. euroa.

M€	2024	2025	2026	2027	2028
Yliopistot	19,852	23,121	-	-	-
Ammattikorkeakoulut	0,746	1,178	-	-	-
CSC	0,554	0,610	-	-	-
Yhteensä	**21,152**	**24,909**	**-**	**-**	**-**

B. Tohtorikoulutus-pilottiin on yliopistoille käytettävissä vuosina 2024–2027 yhteensä 262 milj. euroa. Rahoitus vuonna 2025 on 86 milj. euroa, jossa lisäystä kuluvaan vuoteen 46 milj. euroa. Rahoituspäätökset opetus- ja kulttuuriministeriö teki alkuvuodesta 2024. Lisärahoitus suunnataan 1 000 väitöskirjatutkijalle, jotka otetaan yliopistoihin määräaikaisiin, kolmen vuoden työsuhteisiin suorittamaan tohtorin tutkintoa. Ensimmäiset väitöskirjatutkijat aloittavat alakohtaisissa piloteissa syksyllä 2024. Lisäksi OKM on käynnistänyt tohtoripilotin tutkimus- ja seurantahankkeen ja valmistellut päätökset jäljellä olevan rahoituksen (6,37 M€) suuntaamisesta tohtorin tutkintoa seuraavaan vaiheeseen.

M€	2024	2025	2026	2027	2028
Yliopistot, tohtorikoulutus-pilotti (TA 2024)	40,0	86,0	86,0	50,0	50,0

C. EuroHPC LUMI:n korvaamiseen uudella supertietokoneella on vuodelle 2025 varattu 50 milj. euroa (2025–2028, Suomen rahoitusosuus yhteensä 250 milj. euroa). CSC koordinoi EuroHPC-supertietokoneen hankintaa koskevan hakemuksen valmistelua, joka jätetään EuroHPC-hakuun 4.11.2024 mennessä.

M€	2024	2025	2026	2027	2028
EuroHPC LUMI:n korvaaminen uudella supertietokoneella (JTS 2025-2028)	-	50,0	75,0	75,0	50,0

T&K-rahoituslain mukaisten määrärahalisäysten yhteydessä on hyvä tuoda esille, että Business Finland on velvoitettu kehittämään mekanismin, jolla varmistetaan rahoituksen kanavoitumista myös ammattikorkeakoulujen yritysyhteistyössä tehtävään soveltavaan tutkimukseen. Osana valtion tutkimus- ja tuotekehitysinvestointeja hallitus on vuoden 2025 talousarviossa esittänyt 9 miljoonan euron pysyvää lisäystä Business Finlandin myöntövaltuuteen luovien alojen T&K-toiminnan lisäämiseen.

Tieteen edistämisen valtionavustuksiin kohdistuu vuonna 2025 uutta säästöä yhteensä 4 miljoonaa euroa. Säästö kohdistetaan tavalla, joka ei vaaranna T&K-rahoituslain mukaisen rahoitustavoitteen toteutumista tai lakisääteistä tieteenedistämistyötä. Sopeutus toteutetaan vähentämällä yhteiskunnallista ja poliittista päätöksentekoa tukevan tutkimustoiminnan avustuksia (yksityiset tutkimuslaitokset ja puolueiden toimintaa tukevat ajatuspajat) sekä yksittäisiä avustuksia.

Korkeakoulutuksen näkymät, ml. korkeakoulujen aloituspaikkojen riittävyys ja kohdennus

Vuonna 2025 valtionrahoitus yliopistojen toimintaan on 2,27 miljardia euroa ja valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan on 1,02 miljardia euroa. Vuoteen 2024 nähden pysyvät määrärahalisäykset tapahtuvat kustannustason nousun huomioon ottamisen perusteella (yliopistot 51,8 milj. euroa ja ammattikorkeakoulut 25,0 milj. euroa). Tämän lisäksi määrärahalisäyksinä näkyvät EU:n rahoittamien TK-hankkeiden kansallinen vastinrahoitus ja yliopistoille tohtorikoulutus-pilotti. Muutoin kyse on lähinnä arvonlisäverokompensaation tarkentumisesta, määräaikaisten lisäysten poistumisesta tai hallitusohjelman yhteydessä päätetyistä menosäästöistä.

Korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti vuosina 2020–2022 korkeakoulujen lisäaloituspaikkoja muutamalla eri rahoitusinstrumentilla noin 12 000 kappaletta. Lisäaloituspaikat kohdistuivat pääosin sote-aloille, tekniikkaan, ict-alalle sekä kauppa, hallinto- ja oikeustieteisiin. Samoina vuosina korkeakoulut ovat myös lisänneet omaehtoisesti aloituspaikkoja ministeriön kanssa kaudeksi 2021–2024 sovittujen tulossopimusten linjausten mukaisesti. Vuosina 2023 ja 2024 korkeakoulujen aloituspaikkavolyymi on pysynyt vuosien 2020–2022 tasolla. Ministeriö on myös näinä vuosina rahoittanut tiettyjen alojen koulutuslaajennuksia, kuten varhaiskasvatus, lääkärikoulutus ja muu sote-ala, tekniikka, erityisopettajankoulutus.

Kaikki korkeakoulut ovat sitoutuneet tutkintotavoitteiden nostamiseen kaudelle 2025–2028. Korkeakoulujen kanssa käydyn vuoropuhelun perusteella sovitut tavoitteet ovat kunnianhimoisempia kuin sopimuskauden valmisteluun lähdettäessä ajateltiin. Kaudelle 2025–2028 sovitut tutkintotavoitteet ovat kaikilla tutkintotasoilla yli 30 prosenttia suoritettuja tutkintomääriä korkeampia.

Sovituissa tutkintotavoitteissa näkyy aiemmin toteutuneet koulutusvastuiden laajennukset ja korkeakoulujen toteuttamat aloituspaikkojen lisäykset, ml. kansainväliset opiskelijat. Korkeakoulut voivat vaikuttaa tutkintomäärien kasvattamiseen opintoprosessien tehostamisella ja opiskelijoiden ohjauksen kehittämisellä. Tutkintotavoitteiden valmistelun aikana ministeriö korosti, että sovittavien tutkintotavoitteiden on oltava saavutettavissa tiedossa olevan rahoituskehyksen ja nykyisten koulutusvastuiden puitteissa. Ministeriö korosti lisäksi, ettei korkeakoulutuksen laatu saa vaarantua ja oppimisen laadun jatkuvaan kehittämiseen on panostettava. Ehdotettujen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää korkeakouluissa lähes kaikilla aloilla merkittävää muutosta koulutuksen nykyiseen läpäisyyn ja korkeakoulutuksen suuntaamista aiempaa voimakkaammin ensimmäistä tutkintoa suorittaville.

Opetus- ja kulttuuriministeriön alkuperäinen tutkintotavoitteiden raami perustui noin 4 %:in vuotuiseen tutkintomäärien kumulatiiviseen kasvuun, joka vaaditaan myös korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrän nostamiseksi 50 prosenttiin vuoteen 2035 mennessä. Oletuksena tässä oli, että nykyiset suhteet tutkintojen kasautumisessa ja kansainvälisten opiskelijoiden määrässä ja Suomeen työllistymisessä säilyvät. Sovittujen tutkintomäärät ovat lähtökohtaa korkeampia. Muutoksia ensikertaisten opiskelijoiden määrässä, korkeakoulutuksen läpäisyssä ja valmistuneiden työllistymisessä seurataan vuosittain ja erityisesti sopimuskauden puolivälissä.

Yliopistojen tutkintotavoitteet 2025–2028

	Tutkinnot 2021-2023 ka.	Tavoite 2021-2024	Tavoite 2025-2028	Näkymä 2035	Muutos tavoitteet 2025-2028 vs. tutkinnot 2021-2023	Alan osuus 2021-2023 tutkinnoista	Alan osuus 2025-2028 tavoitteista
Alemmat korkeakoulututkinnot	13 559	16 995	18 570	22 510	37,0 %		
Ylemmät korkeakoulututkinnot	*16 284*	18 246	22 557	28 045	38,5 %	100,0 %	100,0 %
- Kasvatusalat	*1 823*	1 903	2 170		19,0 %	11,2 %	9,6 %
- Liiketalous, hallinto- ja oikeustieteet	*3 028*	3 204	4 050		33,8 %	18,6 %	18,0 %
- Luonnontieteet sekä maatalous- ja metsätieteelliset alat	*1 508*	1 915	2 175		44,2 %	9,3 %	9,6 %
- Lääketiede ja hammaslääketiede	*889*	950	1 025		15,3 %	5,5 %	4,5 %
- Taiteet ja kulttuurialat	*752*	776	867		15,3 %	4,6 %	3,8 %
- Terveys- ja hyvinvointialat sekä palvelualat	*690*	764	955		38,4 %	4,2 %	4,2 %
- Tietojenkäsittely ja tietoliikenne sekä tekniikan alat	*3 818*	4 520	6 200		62,4 %	23,4 %	27,5 %
- Yhteiskuntatieteet ja humanistiset alat	*3 776*	4 214	5 115		35,5 %	23,2 %	22,7 %
Tohtorin tutkinnot	1 652	1 906	2 311		39,9 %		

Ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteet 2025–2028

	Tutkinnot 2021-2023 ka.	Tavoite 2021-2024	Tavoite 2025-2028	Näkymä 2035	Muutos tavoitteet 2025-2028 vs. tutkinnot 2021-2023	Alan osuus 2020-2022 tutkinnoista	Alan osuus 2025-2028 tavoitteista
Ammattikorkeakoulututkinto	*24 306*	27 639	32 395	38 300	33,3 %	100,0 %	100,0 %
Humanistiset alat, lääketieteet sekä terveys- ja hyvinvointialat	*8 969*	10 264	12 050		34,4 %	36,9 %	37,2 %
Kasvatusalat, taiteet ja kulttuurialat sekä yhteiskuntatieteet	*1 357*	1 682	1 780		31,2 %	5,6 %	5,5 %
Liiketalous, hallinto- ja oikeustieteet sekä palvelualat	*6 899*	7 198	8 595		24,6 %	28,4 %	26,5 %
Luonnontieteet, tietojenkäsittely ja tietoliikenne, tekniikan sekä maatalous- ja metsätieteelliset alat	*7 081*	8 495	9 970		40,8 %	29,1 %	30,8 %
Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot	4 746	4 717	5 810		22,4 %		

Korkeakoulujen kanssa on sovittu kaudelle 2025–2028 lisäksi:

- Opettajankoulutuksen opettajaryhmittäiset tavoitteiksi yliopistoille vuosittain varhaiskasvatuksen opettajat 1 280, varhaiskasvatuksen erityisopettajat 230, luokanopettajat 970, erityisopettajat ja erityisluokanopettajat 540 sekä ammattikorkeakouluille ammatillinen opettajankoulutus 1 640.

- Lääketieteellisen perustutkintokoulutuksen aloituspaikkojen pysyvä lisäys vuoden 2023 tasosta vähintään 71 vuodesta 2024 lähtien ja eläinlääketieteellisen perustutkintokoulutuksen aloituspaikkojen pysyvä lisäys vuoden 2023 tasosta vähintään 20 viimeistään vuodesta 2026 lähtien. Yliopistot pitävät Hammaslääkärikoulutuksen, logopedian ja psykologian sisäänotot ja ammattikorkeakoulut sairaanhoitajakoulutuksen sisäänotot vähintään vuoden 2022 tasolla. Lääketieteellisen ja eläinlääketieteellisen koulutuslaajennuksien käynnistysvaiheeseen on sovittu myös vuoden 2024 strategiarahoitusta.

- Yliopistojen yhteiskuntatieteellisen alan koulutustarjonnan suuntaamisesta vahvemmin sosiaalityön kelpoisuuden tuottavaan koulutukseen. Ammattikorkeakoulut huolehtivat sosionomikoulutuksessa varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden tuottavien opintojen (vähintään 60 opintopistettä) riittävästä tarjonnasta ja vetovoimasta.

- Korkeakoulut tarjoavat Suomessa säänneltyyn ammattiin ulkomailla kouluttautuneille mahdollisuuksia täydentää osaamista niin, että se vastaa toimivaltaisen viranomaisen vaatimuksia. Tämä voi olla myös täydennyskoulutusta.

Osana kevään kehysriihessä linjatun moninkertaisen tutkintokoulutuksen (korkeakoulutuksen kasautumisen) vähentämisen toimenpidekokonaisuutta käynnistetään HE-valmistelu, jolla työvoimaviranomaisille palautetaan mahdollisuus hankkia korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta tarveharkintaisena työvoimakoulutuksena. HE valmistellaan yhden paikan sääntöön liittyvän lainsäädäntöhankkeen liitelakina tavoitteena turvata alanvaihtamisen mahdollisuuksia tilanteessa, jossa korkeakoulutusten ensikertalaisten osuutta ollaan lisäämässä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa.

Allianssikumppanuuden mukaisesti valtio osoittaa 6 milj. euron määrärahan vuona 2025 kuutoskaupunkien varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen kehittämisohjelman toteutukseen rahoituksen. Rahoituksella kaupungit hankkivat saamallaan henkilöstölleen suunnattua varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin tutkintoon johtavaa tilauskoulutusta yliopistoilta ja ammattikorkeakouluilta. Kehittämisohjelman lähtökohtana on, että koulutukset tulee voida suorittaa työn ohella joustavasti. Kuutoskaupungit sitoutuvat mahdollistamaan henkilöstönsä kouluttautumisen ja harjoittelut. Määräraha on budjetoitu luku 29.10.

Uudistetut korkeakoulujen rahoitusmallit tulevat voimaan vuoden 2025 valtion rahoituksen kohdentamisesta lähtien kannustaen erityisesti ensikertaisten uusien opiskelijoiden aseman parantamiseen, koulutuskapasiteetin käytön tehostamiseen, koulutuksen läpäisyn parantamiseen ja TKI-intensiteetin vahvistamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetusneuvos Jorma Karhu

Taustatietoa

Vuonna 2022 korkea-asteen tutkinnon oli suorittanut 38,7 %

(luku Suomen kansalaisista koska Tilastokeskuksen tutkintorekisterissä alipeittoa ulkomaalaisten tutkinnoista)

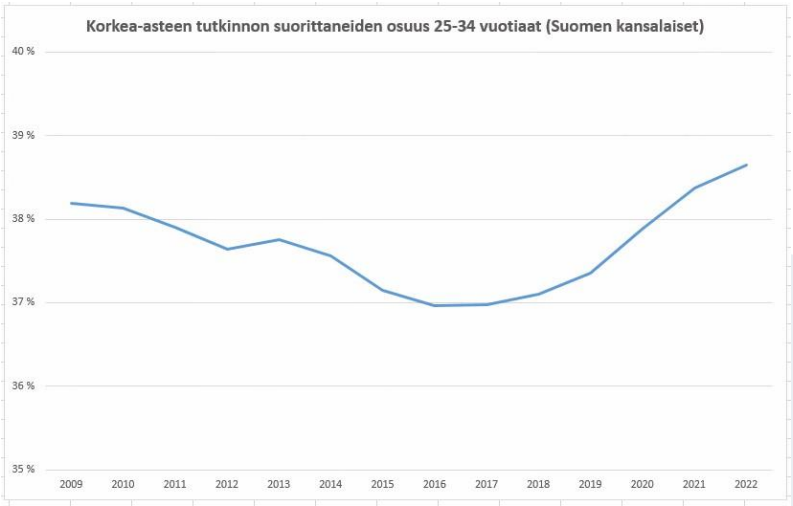

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Haasteita kaksi; korkea-asteen koulutuksen alhainen aloitusaste ja myöhään suoritetut tutkinnot

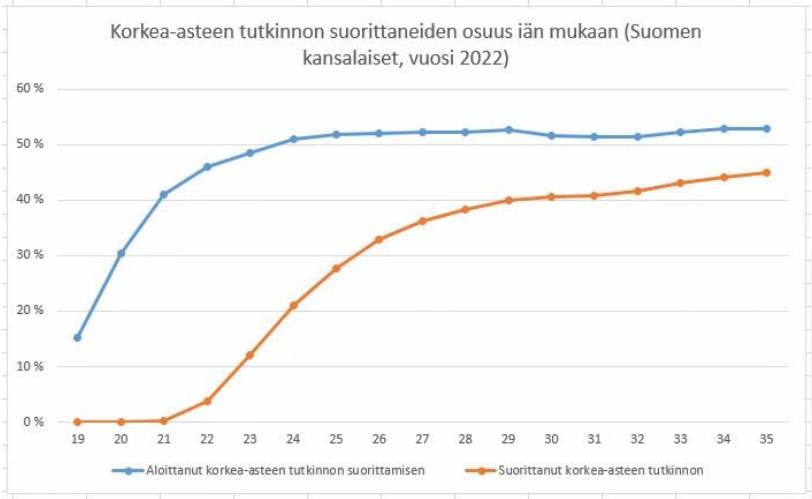

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Naiset ovat jo melkein 50 % tavoitteessa

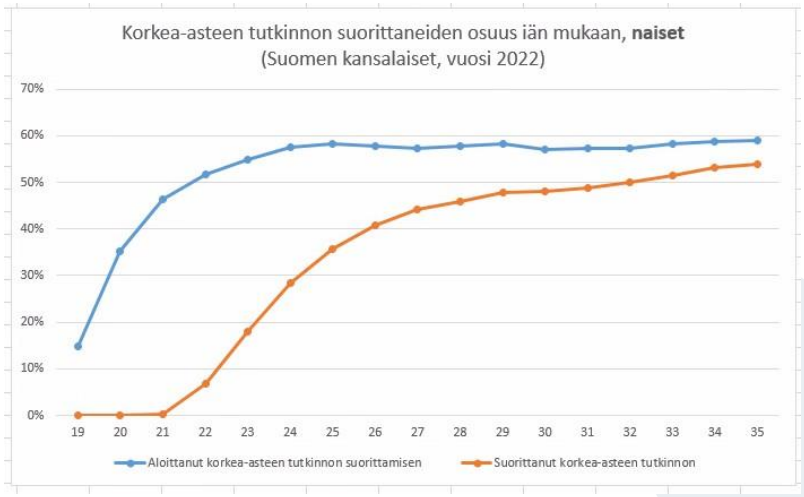

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Aloittajien määrä pysyi 2010-luvulla samalla tasolla, selkeä volyymin kasvu 2020-luvulla

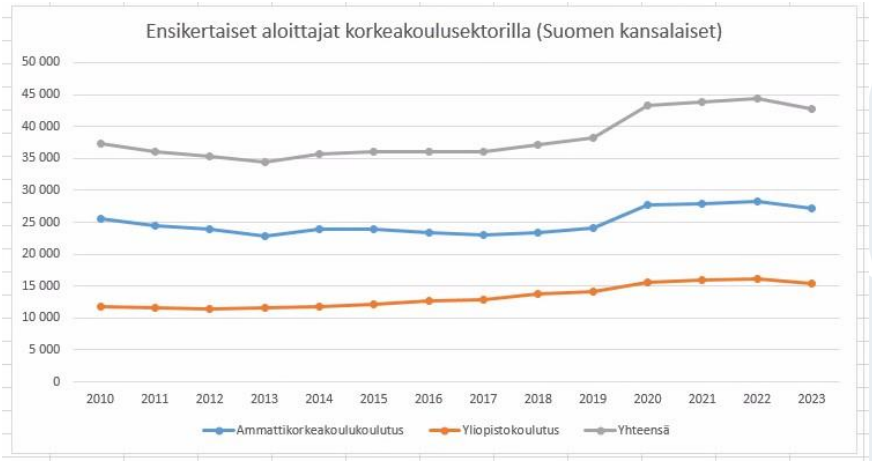

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Koulutuslisäykset alkavat näkyä tutkintojen määrissä

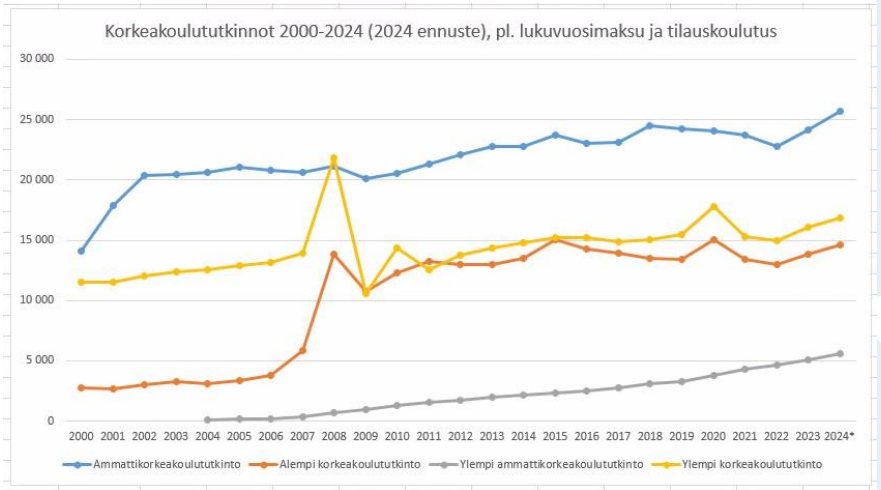

2020-luvun koulutuslisäykset kohdistuneet suurimpiin aloihin (tekniikka, kauppa ja hallinto, terveys - ja hyvinvointialat sekä ICT)

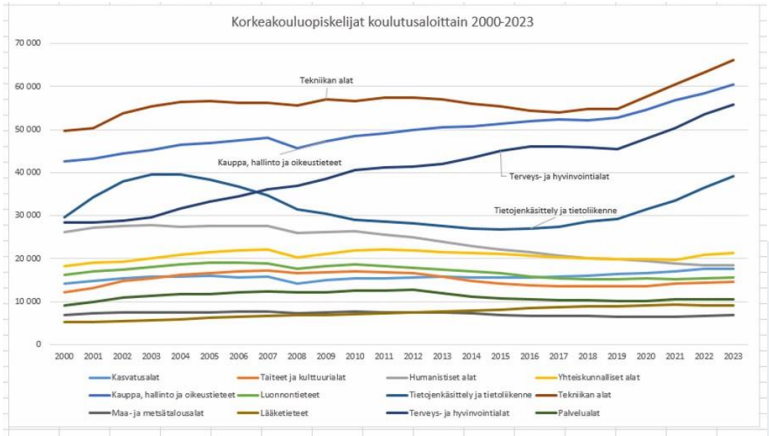

AMK-sektorilla terveys- ja hyvinvointialat suurin koulutusala

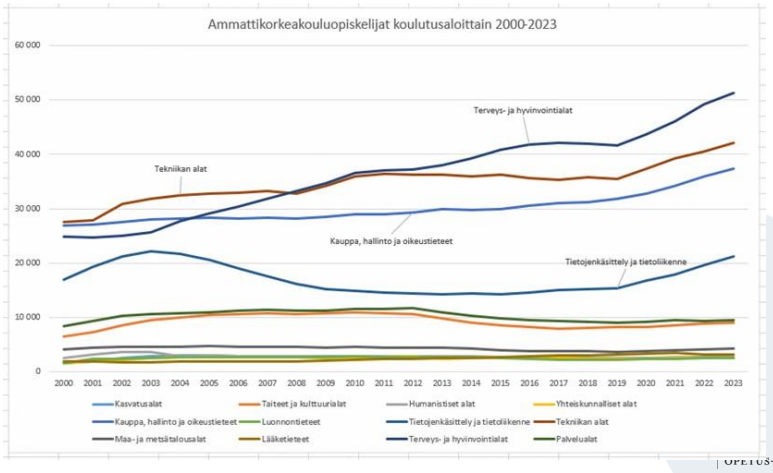

YO-sektorilla tekniikka suurin ala, humanististen alojen opiskelijamäärä vähentynyt

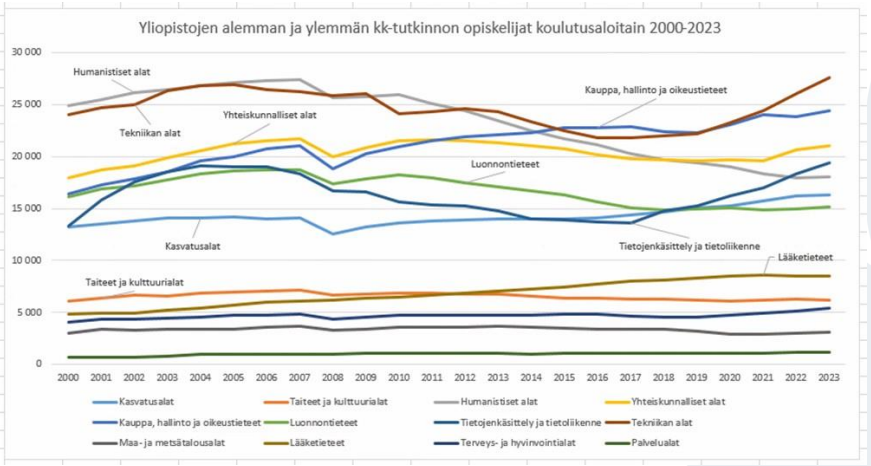

Helsingin yliopisto on edelleen suurin yliopisto, mutta muut yliopistot ovat kasvattaneet viime vuosina opiskelijamääriä

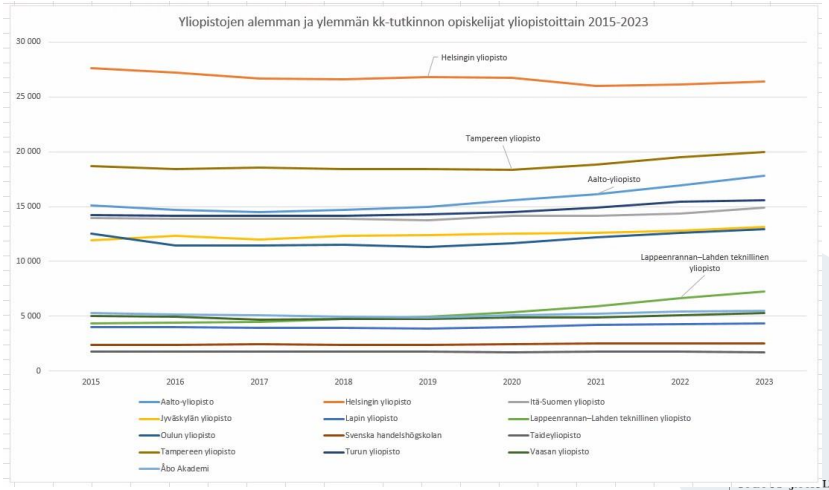

AMK-sektorilla lähes kaikki ammattikorkeakoulut ovat kasvaneet viime vuosina

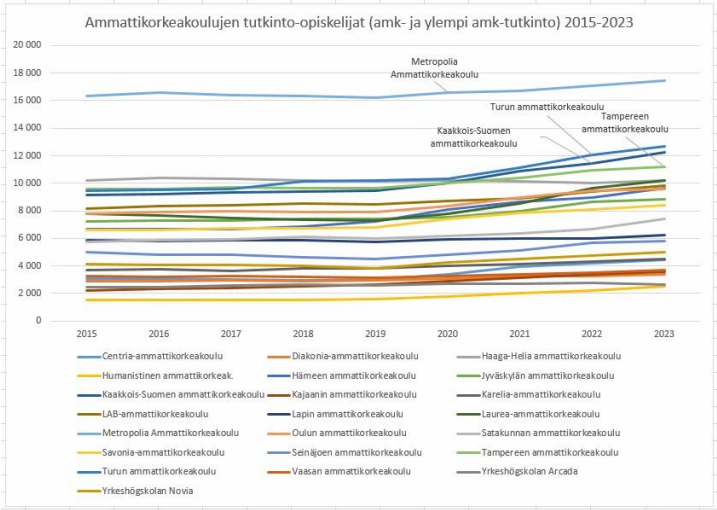

Vuonna 2024 Pohjanmaalla oli eniten korkeakoulutuksen tarjontaa suhteessa hakijoihin, Uudellamaalla vähiten

Maakunnan korkeakoulujen kotimaisille hakijoille suunnatut aloituspaikat per maakunnan hakijat (I syklin hakukohteet)

Aloituspaikat tarkoittavat paikan vastaanottaneita, joiden asuinmaakunta Suomessa

Maakunta	Ammattikorkeakoulukoulutus	Yliopistokoulutus	Molemmat sektorit
Uusimaa	31,0 %	22,4 %	31,0 %
Varsinais-Suomi	32,7 %	37,3 %	40,1 %
Satakunta	45,9 %		42,4 %
Kanta-Häme	66,2 %		50,0 %
Pirkanmaa	27,2 %	32,5 %	34,1 %
Päijät-Häme	43,5 %		33,3 %
Kymenlaakso	46,7 %		35,4 %
Etelä-Karjala	44,5 %	56,2 %	55,5 %
Etelä-Savo	81,2 %		63,0 %
Pohjois-Savo	46,9 %	35,6 %	47,7 %
Pohjois-Karjala	44,1 %	71,0 %	63,2 %
Keski-Suomi	32,5 %	54,2 %	47,9 %
Etelä-Pohjanmaa	43,6 %		31,6 %
Pohjanmaa	63,1 %	67,7 %	78,6 %
Keski-Pohjanmaa	50,8 %		44,7 %
Pohjois-Pohjanmaa	33,6 %	32,9 %	38,7 %
Kainuu	66,9 %		47,2 %
Lappi	61,0 %	37,1 %	58,8 %

Huom! Väriasteikko kertoo sektorikohtaisesti suhdeluvun suuruudesta

JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Yliopisto-opiskelijat muuttavat paljon sekä ennen opiskelua että opintojen jälkeen

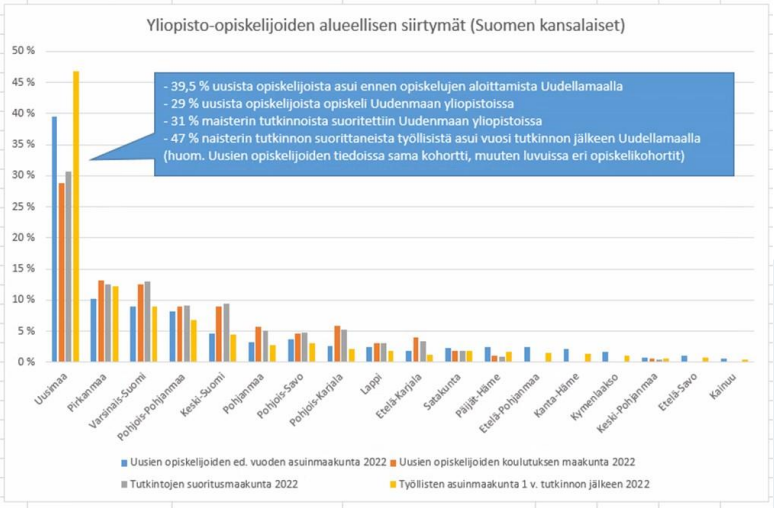

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden alueelliset siirtymät vähäisempiä

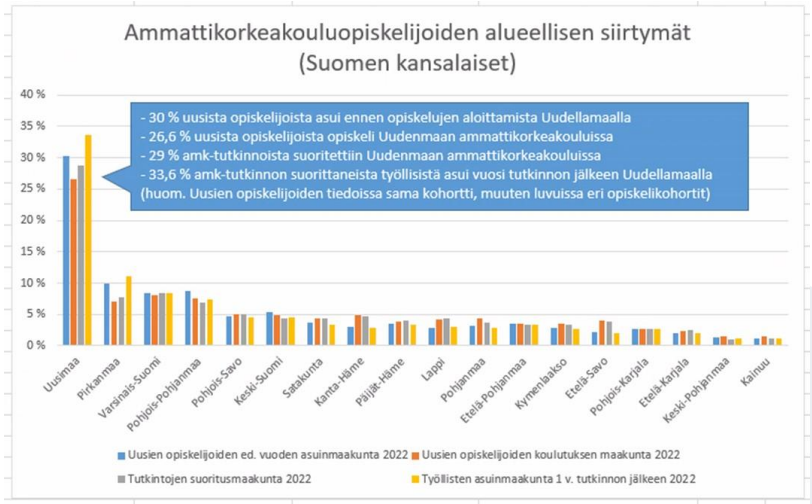

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Liitteet Napsauta tähän hiirellä ja kirjoita liitteiden nimet kukin omalle rivilleen. Rivinvaihto enterillä.

Jakelu Eduskunnan valtiovarainvaliokunta

Tiedoksi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Anita Lehikoinen
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Emmi Venäläinen
OKM KTPO Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, Sirkku Linna